

Respublika OAK jurnali

ISSN 2181-4201

TA'LIM TRANSFORMATSIYASI

ILMIY-METODIK JURNALI

IYUL 2026, 4-SON

BUXORO DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI
<https://etjournal.buxdpi.uz>

**BUXORO DAVLAT
PEDAGOGIKA
INSTITUTI**

**BUXORO DAVLAT PEDAGOGIKA
INSTITUTI**

TA'LIM TRANSFORMATSIYASI

ILMIY – METODIK JURNAL

№. 4

BUXORO – 2026

ESTRADA QO'SHIQCHILIGI RIVOJIDA VOKAL FANINING ROLI

Karimov Olimxo'ja Islomovich,

BuxDU Tasviriy san'at va musiqa ijrochiligi kafedrası dotsenti

Annotatsiya: Mazkur maqolada estrada qo'shiqchiligi san'atining rivojlanishida vokal fanining tutgan o'rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Estrada xonandalarining ijrochilik mahoratini shakllantirish, ovoz imkoniyatlarini rivojlantirish, nafasni to'g'ri boshqarish, intonatsion aniqlik hamda sahna madaniyatini takomillashtirishda vokal ta'limining o'rni yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: estrada qo'shiqchiligi, vokal san'ati, vokal ta'limi, ijrochilik mahorati, ovoz texnikasi, sahna madaniyati, xonandalik, musiqiy pedagogika, estrada ijrochiligi, kasbiy kompetensiya.

Estrada janri bugungi kundagi o'zbek musiqasi uchun alohida ahamiyatga ega bo'lgan yo'nalish hisoblanadi. Chunki, estrada janri mustaqillik tufayli qayta jonlandi va “O'zbek milliy estradasi” sifatida o'z shakli-shamoyilini ko'rsata boshladi. Estradada ko'plab qo'shiqlar yaratildi, cholg'u kuylari ijod qilindi. Bir necha o'nlab o'zbek xalq kuylari zamonaviy estrada janri uslublariga moslab qayta ishlandi va milliy hamda yevropa cholg'u asboblari omuxta qilingan estrada ansambllari va orkestrlarida ijro etilib, xalqimizga taqdim qilindi.

O'zbek estradasining darg'alaridan bo'lgan Botir Zokirov, Staxan Rahimov, Yunus To'rayev, Farrux Zokirov, Nasiba Abdullayeva, Kumush Razzoqova singari ajoyib ijrochilar yetishib chiqdi. Bu xonandalar taniqli kompozitorlarimizning hamda o'zlari yaratgan qo'shiqlarini xalqimizga taqdim etmoqdalar. San'at sohasi vakillari bugungi kunda asosiy e'tiborni Vatan, vatanparvarlik, burch, milliy g'oya, milliy mafkura, milliy g'urur masalalariga qaratishlari lozim. Bastakorlarimiz oldidagi vazifa - butun O'zbekiston xalqi jo'r bo'lib, birgalikda ayta oladigan va mazmuni Vatan tuyg'usi bilan yo'g'rilgan qo'shiqlardan yana ham ko'proq yaratishdir.

Albatta, san'atda ham g'oyalar to'qnashuvi, fikrlar rang-barangligi bo'lishi lozim. Busiz taraqqiyotga erishib bo'lmaydi. Ammo, o'rtamiyona va undan past saviyali, ham so'z, ham chalinish hamda ijro etish nuqtai nazaridan past darajali qo'shiqlarni keskin qisqartirish, ularning radio va televideniyada berilishiga yo'l qo'ymaslik zarur. Ular o'rniga yuksak saviyadagi axloq-odobni, milliy g'ururni, Vatanga, ota-onalarga, yoru-birodarlarga hurmat-e'tiborni ifodalovchi, jamiyat a'zolarining barchasiga ijobiy ta'sir ko'rsatuvchi asarlar yaratishga e'tibor berish muhimdir. Shundagina san'at asarlariga nisbatan o'ta talabchan, zukko xalqimizning qalb ehtiyojlari qondiriladi.

Mustaqil O'zbekistonda yangi jamiyat qurish ishi keng avj olgan hozirgi davrda yosh avlodni har tomonlama kamol toptirish, ularning Vatanga bo'lgan mehr-muhabbatini oshirish, ma'naviy-siyosiy ongini o'stirish va estetik-axloqiy tarbiya borasida xususan musiqa san'ati o'zining ta'sir kuchi bilan nihoyatda muhim ahamiyat kasb etadi. Zero u eng qadimiy, ayni chog'da zamonaviy va xalqning sevimli san'ati hisoblanadi. Qo'shiq kuylaganda yoki tinglaganda ijodiy-ijrochilik hamkorligi kuchayadi va do'stona jamoaga birlashadi. Qo'shiqni so'z ma'nosi va musiqa ohangiini chuqur idrok etadilar va asarning mazmuni orqali hayotni o'rganadilar. Musiqa darslarida xor bo'lib kuylash murakkab psixologik fiziologik jarayon hisoblanadi.

Musiqa darslarida vokal - xor ishlari, o'quvchilarni axloqiy estetik tarbiyasi uchun o'qitishning eng faol shaklidir. Xor bo'lib kuylash o'quvchilarning diqqat e'tiborini kuchaytiradi. Xotirasi, nutqi rivojlanadi, ovoz diapazoni kengayadi. Musiqiy o'quvi o'sadi, mutatsiya davri yengil o'tadi, dunyoqarashi yildan - yilga shakllanib boradi. Vokal-xor malakalari yoshlar ongini tarbiyalashda muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, xor mashg'ulotlarida o'quvchilarni diqqat e'tiborini, ongliligi va faolligi

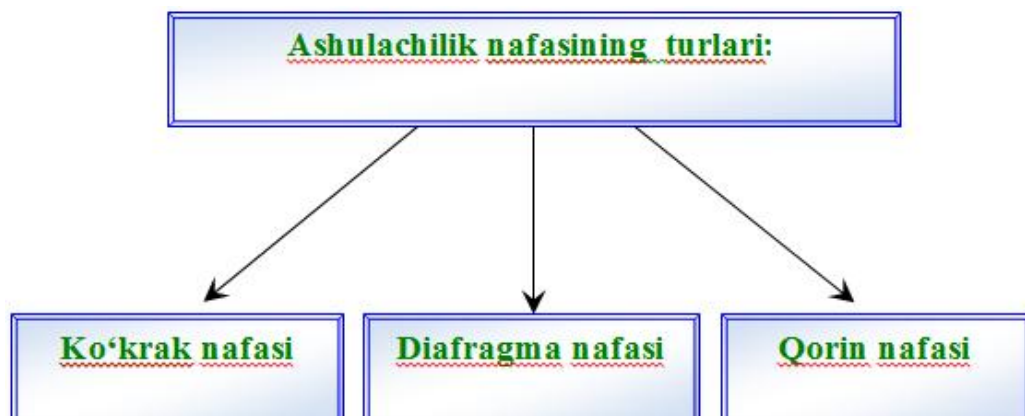
oshadi, musiqiy xotirasi yaxshi rivojlanadi va o'rgangan qo'shiqlarini ijro etganda, zavqlanish hissi paydo bo'ladi. Yuqorida bayon etilgan natijalarga erishish uchun quyidagi voka-xor malakalarini shakllantirib borish, ohangdoshlik, sof kuylash jarayonida xor jamoasining jarangdoshligiga erishishi mumkin.

1. Qo'shiq kuylash holati-deganda darsda o'quvchilarining utirish va turish holati nazarda to'tiladi. O'tirib yoki turib kuylaganda bosh, qo'l va oyoqlarni qanday tutish lozimligi haqida o'quvchilarga tushintirish va doimo nazorat qilib, eslatib turishdan iboratdir.

- Gavdani qiyshaytirmasdan to'g'ri tutish.
- O'tirib kuylaganda parta suyanchig'iga suyanmasdan, yelkalarini yengil kerib, iyakni ortiqcha ko'tarmasdan, buyinni va boshni to'g'ri ushlash.
- Qo'llarini erkin pastga tushirishi va kaftlar tizzalar o'stiga yengil qo'yib engashmasdan, o'tirish.
- Oyoqlari yelka kengligida ochib erkin kuylash kabi holatlardan iboratdir.

2. Ashulachilik nafasi. Ma'lumki kuylashdagi nafas o'rtasida ma'lum bir darajada farq bor. Fiziologik nafasga bola tug'ilgan kundan tabiiy holda amal qila boshlaydi. Ashula aytishda esa havo olish tez aniq bir ritmdan ma'lum qisqa vaqt oralig'ida sodir bo'ladi. Nafas olish va uni chiqarish qo'shiq jumlasining cho'zimiga, sur'atiga va xarakterning ifodalanishiga qarab cho'ziladi. Nafas ritmi kuylanayotgan qo'shiq xarakteriga qarab o'zgarib turadi va tabiiy nafasga nisbatan biroz chuqurroq olinadi.

Kichik bolalarning ko'krak nafasi hali tor qisqa ekanligi sababli, ular nafasni ko'krak bilan oladilar, shu bois ashula aytganlarida yelkalarini ko'tarib, shoshilib va qo'shiq jumlasini, so'zini bo'lib, nafas olishlari tabiiydir. Shuning uchun bolalarni

yelkalarini ko'tarmasdan, osoyishta, vazmin, nafas olishi va uni qo'shiq jumlasining oxiriga qadar bir maromda yetkazish, ayniqsa so'zni bo'lib nafas olmaslikni o'rgatib borishimiz lozim. Nafas olish malakasi ustida ishlash jarayonida bolalar diqqatini ovovzlarning kuychan, ravon, yoqimli jaranglashiga jalb etiladi. Buning uchun xuddi gulni hidlagandek, osoyishta va shovqinsiz nafas olishga o'rgatiladi.

Musiqiy asarlar darsliklarda, qo'llanmalarda tavsiya etilgan. Vokal-xor mashqlarini kuylash, bolalar xorlarida ijro etilgan qo'shiqlarni magnit tasmlari orqali tinglash kabi amaliy mashg'ulotlarda shakllanib boriladi. Bolalar mashq va qo'shiqlarini ko'ylaganda o'qituvchining qo'l ishoralariga qarab nafas olishga va uni tejab, rasamati bilan jumla oxirigacha etkazishga asta-sekin odatlanib borishadi.

Ovoz hosil qilish. Ovozni vujudga kelishi murakkab psixologik, fiziologik jarayondir. U ovoz apparati (kekirdak, hiqildoq) va uning ichidagi konussimon ikkita ovovz pardasining nafas (o'pka, traxeyalar, kukrak qismi) va eshituv apparatlarining birgalikdagi amaliyotida hosil bo'ladi. Tomoqda hosil bo'lgan tovush kuchsiz va xishshilab sadolanib, uning nutq apparati ayniqsa “burun” jarangdorlik xususiyatiga ega bo'ladi. To'plangan nafas, ovoz, nutq va eshituv aparatining o'zaro faoliyatidagi musiqiy ohangida kuylanadigan ovoz “Ashulachilik ovozi”-deb aytiladi. Yani, mazkur to'rt apparatning hamjihatligi “Ashulachilik apparati”- deyiladi.

Bolalar bosh rezanotoriga asoslangan fal'setga yaqin ovozda kuylaydilar. Bolalarni kuylatganda faqat yumshok ataka bilan boshlash, xech qachon qo'shiqni kattik attaka bilan boshlamaslik kerak Buni o'qituvchi nazorat qilib borishi shart. Musiqa o'qituvchisi mashg'ulotlarni olib borish jarayonida yani maktabgacha va maktab yoshdagi bolajonlarga birinchi mashg'ulotdan bolajonlarning ovozi zuriqtirmasdan ko'ylatish uchun ashula aytishi **sol-lya** tovushlarida bo'ladi, ishchi diapazoni **mi-si** tovushlaridir. Umumiy diapazoni **re-do** tovushlarida bo'ladi, unga me'yorida amal qilish lozim.

Sozlanish. Soz - har bir bolaning berilgan musiqa tovushini aniq idrok etib, o'z ovozi unga moslab kuylashi, sozlanishi degan ma'noni anglatadi. Boshqacha qilib aytganda sozlanish ma'lum balandlikdagi tovushni aniq intonasiya qilish demakdir. Boshlang'ich sinfdagi vokal-xor ishlarining asosiy maqsadlaridan biri sof unison yani bir ovozda kuylashga erishishdan iboratdir. Shuning uchun, birinchi darsdan boshlab bolalarda sozlanish malakalarini rivojlantirish o'stida sistemali ish olib boriladi. usiqa o'quvchisi sust rivojdanayotgan bolalarga e'tiborni ko'chaytirishi lozim. Bir xil balandlikda kuylana-digan mashqlar orqali amalga

O'qituvchining ovozi va cholg'u asboblari soz uchun berilayotgan tovushga, iqtidorli bolalar ovozlari qo'shilishiga, tovush balandligi bilan barobarlashishga, ya'ni tenglashishga da'vat etiladi va intonasion sof sozga erishiladi oshiriladi..

Dirijyorlik holatlari. Ayniqsa dirijyorlik holatlari “diqqat”, “auf”, “ijroni boshlash”, “ijroni tugatish”larga rioya etib kuylashga o'rgatish, nafasni rejaga solish uchun muhimdir. Bolalar nafasi hajmining imkoniyat-larini hismobga olgan holda mashq va qo'shiqlarda nafas olish olish joylari oldindan beligilab qo'yiladi va ularni o'rgatish jarayonida amalga oshiriladi. Ashulachilik holatida ovoz hosil qilish uchun to'plangan nafas, ovoz, nutq va eshituv aparatining o'zaro faoliyatidagi musiqiy ohangida kuylanadi va dirijyorlik vazifasi bajariladi.

Ansambl-franso'zcha so'z bo'lib “Birgalikda”-degan ma'noni bildiradi. Musiqada bir necha ijrochilarning birgalikdagi ijrosi “Ansambl”-deyiladi. O'zbek xalq cholg'u asboblari ansambli, raqs ansambli, vokal cholg'u ansmbli, ashula va raqs asambli hamda tempi, ritmi, usul va dinamik uygunligi vokal-xor ansambli deb aytiladi.

Ansambl xususi va umumiy turlarga bulanadi: Xordagi barcha ijrochilarning bir ovozga sozlanib hamma bir kuyda ansambl bo'lib, ikki, uch yoki ko'p ovozda kuylash “Umumiy ansambl”- deyiladi. Har bir ovozni alohida - alohida sozi va

ansambli “Xususiy ansambl”-deyiladi. Soz va ansamblning uygunligi uzoq ish jarayonini talab etadi. Asosiy maqsad qo‘yilgan sof unisonga erishish mumkin bo‘ladi. Musiqa mashg‘ulotlar olib borishda mazmuni haqida tushunch berish lozim.

ADABIYOTLAR:

1. H.Hamidov Musiqa - qo‘shiqchilik madaniyatimiz tarixi. T.: 1995.
2. Allanboyev Rudakiy “Vokal” Toshkent-2018. 160/bet.
3. X.Tursunova “Qo‘shiqlar sehri” Toshkent-2004 182/bet.
4. N.Sharafiyeva Xor sinfi. T., 2005.
5. Mavluda O‘rinboyeva “Estrada qo‘shiqlari” 1-qism Toshkent 2010-yil 127/bet
6. E. Rahimov “Vokal” Toshkent-2017. 176/bet.

MUNDARIJA

PEDAGOGIKA , PSIXOLOGIYA VA METODIKA	
SPORT YO'NALISHIDAGI QO'SHIMCHA TA'LIM ORQALI O'QUVCHILARNING BO'SH VAQTINI MAZMUNLI TASHKIL ETISHNING NAZARIY-PEDAGOGIK ASOSLARI Ibragimov Sanjar Saidjonovich	4
SUN'IY INTELLEKTDAN TA'LIM JARAYONIDA FOYDALANISHNING ETIK VA HUQUQIY JIHATLARI Umedjanova Malika Lukmanovna	8
AYOLLAR REGBISI: SHAKLLANISH TARIXI, ZAMONAVIY RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA IJTIMOY-PEDAGOGIK AHAMIYATI Ibragimov Manuchexr Baxtiyorovich	12
BOSHLANG'ICH SINF TASVIRIY SAN'AT DARSLARIDA TABAQALASHTIRILGAN TA'LIM TEXNOLOGIYALARINI QO'LLASHNING PEDAGOGIK IMKONIYATLARI Bozorova Hamida Shukriloyevna	15
O'ZBEK XALQ CHOLG'U ASBOBLARINING PAYDO BO'LISH TARIXI VA ULARNING MAKTAB DASTURIDAGI O'RNI Ibodov O'ktam Rasulovich	18
CHIM USTIDA XOKKEY MASHG'ULOTLARI JARAYONIDA TALABALARINING TEXNIK TAYYORGARLIGINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI Ismoilov Husniddin	21
TABAQALASHTIRILGAN YONDASHUV ASOSIDA BOSHLANG'ICH SINF O'QUVCHILARIDA TASVIRIY SAN'ATGA OID KO'NIKMALARNI SHAKLLANTIRISH METODIKASI Bozorova Hamida Shukriloyevna	28
BOSHLANG'ICH SINF O'QUVCHILARINING DARSDAN TASHQARI TARBIYAVIY FAOLIYATIDA MA'NAVIY-AXLOQIY FAZILATLARNI SHAKLLANTIRISH Jabborova Fotima Nutfullojon qizi	34
MAGISTRATURA TALABALARINING TADQIQOT KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHDA KOMPETENSIYAGA ASOSLANGAN YONDASHUVNING PEDAGOGIK IMKONIYATLARI Jamshid Tagaymurodovich Parmanov	41
O'QUV JARAYONIDA TALABALARINING MUSTAQIL ISHLASH KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK XUSUSIYATLARI Aminov Akmal Shavkatovich	48
STEAM TEXNOLOGIYASI ASOSIDA BOSHLANG'ICH SINF O'QUVCHILARIDA AXBOROT BILAN ISHLASH KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH DOLZARB PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA Usmonova Zulfiya Ilxomovna	52
SHARQ MUTAFAKKIRLARINING IQTISODIY QARASHLARI VA ULARNING PEDAGOGIK MOHIYATI Ruziyeva Gulinoz Fatilloevna	59
REFLEKSIV YONDASHUV ASOSIDA BO'LAJAK O'QITUVCHILAR O'QUV-BILUV FAOLIYATINI FAOLLASHTIRISH	65

Bozorov Vahobiddin Nuriddinovich	
---	--

O'QUVCHILARDA MILLIY ONG VA MILLIY TAFAKKURNI SHAKLLANTIRISHDA MUSIQIY TADBIRLARNING O'RNI VA AHAMIYATI Karimov Olimxo'ja Islomovich	79
ESTRADA QO'SHIQCHILIGI RIVOJIDA VOKAL FANINING ROLI Karimov Olimxo'ja Islomovich	83
FILOLOGIYA FANLARI	
USAGE CHARACTERISTICS OF NEW NOUN LEXEMES IN MODERN UZBEK NEWSPAPER AND ONLINE MEDIA LANGUAGE Saidova Khurshida Fakhridin qizi	87
TALABALARNING YOZMA NUTQINI RIVOJLANTIRISHDA TARJIMA STRATEGIYALARINI QO'LLASH Norboyeva Shahnoza Jo'rabek qizi	93
ANTONIMLAR VA ULARNING LINGVOPOETIK VAZIFALARI ABDURAHMON JOMIY VA ALISHER NAVOIY ASARLARIDA Tavakkal Choriyev	99
METHODOLOGY FOR DEVELOPING STUDENTS' CREATIVE THINKING THROUGH THE INTEGRATIVE TEACHING OF BRITISH CHILDREN'S LITERATURE Kodirova Zarina Bakhodirovna	117

ANIQ VA TABIIY FANLAR	
BIOLOGIYA O'QITUVCHILARINI TAYYORLASHDA MAKTAB O'QUV-TAJRIBA UCHASTKASI FAOLIYATINI LOYIHALASHTIRISH VA TALABALARNING KASBIY FAOLLIGINI OSHIRISH Usmonova Mubashira Suvonovna	121
TIBBIY TA'LIM JARAYONIDA DIVERGENT TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI Bekchanova Soliha Davlatnazarovna	129
INTERAKTIV MULTIMEDIA VOSITALARIDAN FOYDALANISH ORQALI OLIY TA'LIMDA KOGNITIV FAOLLIKNI OSHIRISH METODLARINING KONSEPTUAL VA GNOSEOLOGIK TAHLILI Asadova Sitora Sadullayevna	136
RAQAMLI TA'LIM MUHITINING DIDAKTIK IMKONIYATLARI VA UNI TEXNIK YO'NALISHDAGI KASBIY TA'LIMDA QO'LLASHNING PEDAGOGIK ASOSLARI Savriyev Shamshod Shuxrat o'g'li	141
REFLEKSIV YONDASHUV ASOSIDA "ODAM VA HAYVONLAR FIZIOLOGIYASI" FANINI O'QITISHNING METODIK TIZIMI Odilova Mahfuza Ochilovna	151

QAYDLAR UCHUN

QAYDLAR UCHUN

**TA'LIM
TRANSFORMATSIYASI
ILMIY – METODIK
JURNAL**
№. 4

BOSH MUHARRIR

Buxoro davlat pedagogika instituti rektori, p.f.d. (DSc), professor MA'MUROV BAHODIR

BAXSHULLAYEVICH

Muharrir:
Texnik muharrir:
Sahifalovchi:
Dizayner:

A. Kalandarov
G. Samiyeva
Z. Elmurotova
M. Arslonov

Nashriyot litsenziyasi AI № 178. 08.12.2010. Original – maketdan bosishga ruxsat etildi: 01.07.2024.
Bichimi: 60/84 ¹/16 «Palatino Linotype» garn. Ofset bosma usulida. Ofset bosma qog'ozi. Bosma tabog'i
6,75 Adadi 50. Buyurtma № 124. Bahosi kelishilgan holda.

«Sharq-Buxoro» MCHJ bosmaxonasida chop etildi.
Buxoro shahar O'zbekiston Mustaqilligi ko'chasi, 70/2 uy.
Tel: 0(365) 222-46-46

